

מסורת הש"ס

(א) גוי' ראש' אמר רבי לומר
(ב) גוי' יי"ף ורש"י ר'
לוי רב' ור' חננאל ור' חזק' ד'
חנינאל' (ג) [ליקולן חסד' ד'
אמן ל' אל' ה' המור כו' ה' ה'
המור פליגי ד' כו'] (ד) [מגילה
טו. א.] [מסכת' פ' ח']
(ו) [לימא' דרב' אלפסי' וגם
בבבא' ש"ס, א.] (ז) [פ"ב ד'ה"א]
(ח) [ע"י חסד' אגדות
(ט) ד"ה מי אמר' ד"ה אס' און]
(י) [מגילה טו. א.] [כל' ור' חננאל'
בבבב' דרב' דבבב' א' פ' י"ז
ובבב' הערך ע"י ורש"י]

הגהות הב"ח

(א) גמ' עלוב ושאינו עלוב
יכול רשאינו יכול לעזק
ורשע כו' ומחזיר ויכול לענוש
נ"ב חסמן יהיב דמי ולא לכו
ליפטר בעצמות: (ג) רש"י ד"ה
גלינו כו' וד"ה גלותינו כו'
ה"ל: (א) וד"ה דא לאמר הכי
שלא ממנו הוראה לישראל
תורה שבנאמר כי מניין:
(ד) תוס' ד"ה כי כו' הכי
יראה וה"פ מתחלה היה
נקרא כך שלם בדמיו ומלכי
זק מן שלם ורוא"כ נקרא
יחלשות:

גליון הש"ס

גמרא כרי שיבקשו עלינו
רחמים. עיין סוטה דף לד
ע"ז תוס' ד"ה אבותי:

מוסף רש"י

נשא לבבנו אל כפים. נשא
לצבנו צאמת להקצ"ה כאלם
הרוחץ בנקיון כפיו שמשליך
מידיו כל טיטוף (איכה ג מא).

רבינו גרשום

פאר. זו תפילין, דרביים
פארך כבוש עליך. רגלו
מבי תחשט [לבי כנביא].
למדי גלות את אהב למיד
פרהסיא ליכא. הרי אנו
חשובין לפני כבדמה. שהרי
לובשין שם שחק של שיער
כמה. א"כ עפר סתם. למיד
הרי אנו חשובין לפני כעפר,
בעפר סתם גוי, למיד כדי
שיכורו אפרו של יצחק,
מיבעי ליה אפר מקלה. קברי
(כוחים) [גויים]. למיד הרי
אנו חשובין כמחית, ה"נ
מצי למיפוק ק"ל לקברי אבות
של גוים, ומיד כדי שיבקשו
עלינו רחמים איבעי להו
למיפק לקברי שאר. מאי
הר המוריה. למה קרא שמה
הר המוריה. א' דאברהם
קרא יראה, ומלכי דקק
קראו שלם, ועשה חזק
פשה ביניהם וקראו ירושלם.
הר (המוריה) שיערא ממנו
הורא ישראל. שכן
יושבין סנהדרין בלשבת
הגויים ומורין הוראות. דברי
כבושין. דברים. שאדם
מכבש לבנו. מי נדחה ממנו
מי. ללבו דחה גויורם
מלפניו. מריש. קריה. ונחש.
שחור בו. רגילי. להתפילל,
שצ"ל זכרונות ושפורות,
לפי שאין זכרונות ושפורות
אלי כריה. ואומר חומתיה
שחות בברכה לכל פסוק.
מיטפל (ובנין) [נאמן]. לו.
כלומר, שיש לו טיפול
ביום ואין לו עושה. ויש
לנו נחש. וזהו עושה.

(א) נראה דמסר כאן אחיזה תיבות ואולי י"ל דירושלים נקראה על שם אהרנה וכו' ועי' בתוס' כאן ד"ה הר.

סדר תעניות כיצד פרק שני תענית

גפּשׂ טפּי וּמִשּׁוּם חֲשִׁיבוֹתֶם הַסּוֹפֵר לֹא חֲשִׁיבִי לֹא מִתְחַבֵּיטִי עַל מִן הַמֶּלֶךְ: פֶּאֶר תַּחַם אֶפֶר. שׁ"מ ל (ד) פֶּאֶרְךָ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ וְאִמְרִינָא

למתיבייש מאחרים והיכא מנח להו אמר
רבי יצחק * במקום תפילין שנאמר ¹ לשום
לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר:
רחוב תיבה ושקים אפר אפר קבורה ומוריה
סימן: למה יוצאין לרחוב ⁶ ר' חייא בר אבא
אמר לומר זעקנו בצנעא ולא נענינו נבזה
עצמנו בפרהסיא ריש לקיש אמר גלינו
גלותינו מכפרת עלינו מאי בינייהו איכא
בינייהו דגלי מבי כנישתא לבי כנישתא
ולמה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר
אמר ר' יהושע בן לוי לומר כלי צנעו היה
לנו ונתבזה בעוונינו ולמה מתכסין בשקים
אמר ר' חייא בר אבא לומר הרי אנו חשובין
כבהמה ולמה נותנין אפר מקלה על גבי תיבה
אמר רבי יהודה בן פזי כלומר ² עמו אנכי
בצרה ריש לקיש אמר ³ בכל צרתם לו צר
אמר ר' זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן
דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה מזדעזע
לי כוליה גופאי ולמה נותנין אפר בראש כל
אחד ואחד פליגי בה ר' לוי ⁵ בר חמא ור'
חנינא חד אמר הרי אנו חשובין לפניך
כאפר וחד אמר כדי שיזכור לנו אפרו של
יצחק מאי בינייהו איכא בינייהו עפר סתם
למה יוצאין לבית הקברות פליגי בה ר'
לוי בר חמא ור' חנינא חד אמר ² הרי אנו
חשובין לפניך כמתים וחד אמר * כדי שביקשו
עלינו מתים רחמים מאי בינייהו איכא
בינייהו קברי עכו"ם מאי ⁴ הר"ה המוריה פליגי
בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא חד אמר הר
שיצא ממנו הוראה לישראל וחד אמר הר
שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים: הוזקן
שבהן אומר לפניך דברי כבושין: ת"ר אם

יֵשׁ זָקֵן אוֹמֵר זָקֵן וְאֵם לֹא אוֹמֵר חֹכֵם וְאֵם לֹא
 דְּקֹאֲמֵרִי אָף עַל גֵּב דְּלֹא חֹכֵם הוּא אֲמֵר
 וְהוּא חֹכֵם אוֹמֵר זָקֵן וְהוּא חֹכֵם וְאֵם לֹא אֵם
 שֶׁל צוּרָה אַחִינוּ לֹא שָׁק וְתַעֲנִית גּוֹרְמִים
 גּוֹרְמִים שֶׁכֵּן מַצִּינוּ בְּאֻנְשֵׁי נִינוּה שֶׁלֹּא נִינֹה
 שָׁקֵם וְאֵת תַּעֲנִיתִם אֵלֶּא ⁵ וִירֵא הָאֱלֹהִים
 הָרַעָה ⁶ וַיִּתְכַּסּוּ שָׁקִים הָאָדָם וְהִבְהֵמָה מֵאִי
 וְאֵת הַוּוֹלְדוֹת לַחֹד אֲמָרוּ לִפְנֵינוּ רְבוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם
 אֲנוּ מִרְחָמִים עַל אֱלֹ ⁷ וִיקְרָאוּ אֶל אֱלֹהִים
⁸ רְבוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם עֲלוּב וּשְׁאִינוּ עֲלוּב ⁽⁶⁾ :
⁶ וַיִּשׁוּבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הָרַעָה וּמֵן הַחֹמֶם אֲשֶׁר
 בִּכְפֵּיהֶם אֲמַר שְׁמוּאֵל אֲפִילוּ גֹל מְרִישׁ וְכִי
 כֹּלָה וּמוֹחֲזִיר מְרִישׁ לִבְעֵלָיו אֲמַר רַב אֲדָא
 עֲבִירָה וּמִתּוֹדָה וַאֲיִנו חוֹזֵר בָּהּ לִמָּה הוּא דּוֹמֵה
 טוֹבֵל בְּכָל מִימּוֹת שְׁבַעֲעוֹלָם לֹא עֲלָתָה לוֹ
 בְּאַרְבַּעִים סָאָה מִיד עֲלָתָה לוֹ טַבִּילָה שְׁנֵאִמָּה
⁸ נִשְׂא לִבְבִּינוּ אֶל כָּפִים אֶל אֵל בְּשָׁמַיִם: עֲמָם
 זָקֵן כִּי: תִּנּוּ רִבְנָן ⁹ עֲמָדוֹ בְּתַפְלָה אֵע"פ שִׁישׁ
 הִתִּיבָה אֵלֶּא אָדָם הִרְגִּיל ¹⁰ (אִיזְהוּ רִגִּיל) ר' יִהְיֶה
 יִגְעֶה בְּשָׂדֶה וּבֵיתוֹ רִיקָם וּפְרָקוֹ נָאָה וּשְׁפֵל
 וְקוֹלוֹ עָרֵב וּבִקִּי לְקָרוֹת בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים וּבְכִי
 וּבִאֲגוּדוֹת וּבִקִּי בְּכָל הַבְּרָכוֹת כּוֹלֵן וַיִּהְיוּ בֵּיהּ

יניו. ויש לו נצימה. שידוע לבסם קולו.
 'ס' ל"א דף ה: שנתן כשם שישנו ניקה כן נקיה וישתקן בפסוק אחד נאמר, ויבנו ע' שני' א' בעדק אחוז פניך, וישבו ב' נתחייבו גלות הרי גלינו ממקום למקום, ואם נתחייבו מיתה (הרי אנו) ביות הקבורה כ' חכם אמר קחם לאז אומר אדם ש' צורה, אחינו לא' קח תענית (גומלים) ג' ונול אומר ונבוא בביהר היה מקדש הביהר כולו ומחזור המרש כללית. וכן רבנו א' שטובל [במ'] סאה כ', שנאמר ויעזב ירושם. **מתני'** עמוד מפלה מורידין לפני שביניה, ופירקו נאה, שלא יצא עליו שם ש' צבילותו, שפל בך ומרובה על ש' לו נצימה ונאגדות וכן בכל הכבודות כולו. יהי ביה ככל ענייניה כ' יצאה ב' יצאה ב' יצאה ב'

פז.

במקום תפילין. פירוש לתם האפר במקום הפאר דאילו התפילין נקראו פאר כדמכז לשום לאצילי ציון לתם להם פאר וגו': **איכא** בינייהו דגוו מבי בנישאתא **לבי** בנישאתא. פירוש למ"ד משום גלות איכא ולמ"ד משום פרהסיא ליהא דהא **ל** בנישאתא הוי כמו כנענא:

אפר מִקְרָה. פירוש אותו אפר
הוא מדבר הנשרף מעצמות
אדם כדי לזכור עקידת יצחק דלמלא
שלא היה זא אלא כדי לומר שהרי אנו
לפניך כאפר כמו כן מהני עפר
סתם והיינו פירוש איכא צינייהו
עפר סתם:

יוצאין לבית הקברות. מכאן
והגין בכל מקום לילך
לבית הקברות צט' באב שהרי ט"ב
הוי תענית לצור כמו שהיו עושין
מפני הגשמים:

דָּךְ שִׁיצֵאתָ מִמֶּנּוּ הוֹרָאָה לְיִשְׂרָאֵל.
י"מ ^ס דוה ירושלם שנקרף על
שם אברהם שנקראוהו הר ה' יראה
(בדשית כג) ^ה והעיר היה נקרא
כבר על שם כדכתיב (שם ה) ומלכי
צִדְקָה מֶלֶךְ שֶׁלם ונקרא ירושלם על שם
יִרְאֵה ועל שם שלם לכך חין אנו
נותנין י"ד צירושם צין למ"ד למ"ם
על שם שלם והער נקרא מוריה על
שם תורה כדכתיב (ישעיה ג) כי מוריה
תִּשָּׂא תוֹרָה וּמִצַּיִת (דברים ג) יורו
משפטיך ליעקב והוא לשכת הגזית.

המוריה זה סיני ונקרא מוריה על שם
שממנו יצא מורה לעובדי כוכבים במתן
מורה כדמכז (מהלל עו) ארץ יראה
ושקטתה אי נמי ראה לומר דירושלם
נקרא מוריה על שם שיש מורה לעובדי
כוכבים על גדולתה ומתפחדים
אדם שיש לו צורה. פירוש צעל
קומה כדי שישמעו דבריו
ויקצלו ממנו להמריך הלץ ופרקו
נאה פירוש כשעמד על פרקו אפילו
כשהיה בחור היה צלל שם רע:
מאי

רבינו חננאל

והביא מחית ליה לאפרו
 ויחזקו במוקם תפילין,
 שבראם לתת פאת תחת
 יצאן לרחובו, כלומר
 לשכר הצבוע בלא
 נקטו כעצמם ולא [ענינו]
 נבזה עצמם ברחסיהם.
 ליקח צמנו שחשבו לנו גלות,
 כי הגלות ספרת עון, ולמה
 מציגין את תהבת הרע
 [ו] ידושבו כי כל כלי צנוע
 היה לנו [ותנחבו], ונתת אפר
 על בני תהבת צמנו שנאמר
 כל צרות לו צו, ולמה
 מתחכים בשקים, לומר כי
 תנשנו כבהו, ולא אחד
 נתן אפר כההו, ולמה
 לא אפר, [ויא'] אולי יצמי
 וזכר אפר שני צחקו. ויפסדו
 שירצאן לכותי הקברות,
 לומר יחי את מהמים, ויש
 אישך שחם עליו
 וחמים, שיהי חמוריהו.
 שיצא מן הוראה ישראל,
 ויש אומר כי צמנו מן הוראה
 לאמות. [ויירשלימו]. ותנחין
 אפר בראש שני אבני
 רובן דן אימר חטא תהיה
 הגדולה במקומו, כי ישראל
 שגלה, חטא הצבור נדחת
 והטלה וחדל אלה
 שחטאו הגלגל והמלמד,
 ויחזקו במוקם תפילין,

אל בשמים. נשזה לבכינו לכך
תפילה, תפילה צדקה תשובה,
תפילה, ויבקשו פני זו צדקה,
מן, ואני אשמע (הין) השמים.
תשובה אינכם קורעים בגדיכם
וי ינורה וירא אליהם את שקם
בידו שרץ שאפילו הוא טובל
מחכם אין מורידין לפני התיבה
נות במדרש בתלמוד בהלכות